

Aluepolitiikan kehitysnäkymät kansainvälistä vaikuttavuutta hakien

Suomen kansallisessa aluepolitiikassa tapahtuu suuria muutoksia. Valmisteilla oleva uusi maakuntahallinto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella nykyisiä linjauksia avoimesti. Lisäksi Euroopan unionin (EU) kehitys – sekä tulossa olevat monivuotisen rahoituskehityksen muutokset että koheesiopolitiikan uudet painotukset – vaikuttavat Suomeen.

Hallinnon rakennemuutos ja EU:sta juontuvat syyt muuttaa suomalaista aluepolitiikkaa luovat paineita uudistuksille. Niitä olennaisempaa on kuitenkin tarve reagoida talouden ja työpoliittisten realiteettien muutoksiin. Haluttuja tuloksia eli kestävää kasvua ja uusia työpaikkoja syntyy vain, kun Suomessa otetaan täysimääräisesti käyttöön täällä oleva innovaatio-osaaminen. Suomalaisten on rikkottava monet tuloksia estävät rajat ja siirryttävä reippaasti kansainvälisille kentille. Tämä henkisen muutoksen tarve ja mahdollisuudet ovat olleet näköpiirissä jo yli vuosikymmenen ajan.

Raha aluekehityksen perinteisenä lähtökohtana

Yksinkertaistaen suomalaisen aluepolitiikan taloudellisena perustana ovat verotulojen taseaus sekä erinäiset taloudelliset tukirahoitukset. Nykyinen järjestely luo alueille mahdollisuuksia, mutta myös passivoi toimijoita ja rajoittaa tarkasteluperspektiiviä. Kotimaisesta toiminnasta ja jatkuvasta suunnitelmien teosta on siirryttävä kansainväliselle pelikentälle.

Tasapuolisia elinoloja kaikkialla turvaavaa aluepolitiikkaa on jo vuosikymmenien ajan hoidettu kuntien valtionosuusjärjestelmällä. Poliitiikan tavoitteena on taata kuntien vastuulla olevien julkisten palvelujen saatavuuden varmistaminen tasaisesti koko maassa siten, että kansalaiset voivat saada tietyn tasoiset peruspalvelut asuinpaikastaan riippumatta. Vakavaraisemmista kunnista, etenkin pääkaupunkiseudulta, siirretään niiden keräämiä

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta muun muassa nosti alueelliset innovaatioympäristöt menestyksen ydintekijäksi jo 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Vastaavasti 1990-luvun puolivälissä vastauksessaan valtioneuvoston tulevaisuusselontekoon *Suomi ja Euroopan tulevaisuus* eduskunta listasi Suomen tulevaisuuden menestystekijät: (1) ”Viisas vaikuttaminen globaalistumiseen”; (2) ”Tiedon ja teknologian täysimääräinen hyödyntäminen”; (3) ”Ihmisyys ja innovaatiot”; (4) ”Asioiden ja elämän hallinta” (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 1997).

Selonteon toiseen osaan (*Reilu ja rohkea – vas- tuun ja osaamisen Suomi*) vastatessaan eduskunta edellytti muun muassa investointeja yritys- ja tie- depuistojen kehittämiseen ja määrärahojen lisäystä innovaatiotoimintaan. Se myös etsi uusia alueiden kehittämismalleja mahdollistamalla alueelliset ko- keilut. Painopistettä piti siirrettämän käytännön työelämän innovatiivisuuden lisäämiseen. Edus- kunnan linjauksiin kuului myös vaatimus uudistaa työelämää syventämällä hallituksen selonteossa määriteltyjä ”oppivan organisaation” periaatteita (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 1998).

Tulevaisuusvaliokunta sijoitti innovaatiot ja oppi- misen taloudellisen kasvun ytimeen sekä korosti painopisteen olevan toimijoiden riippuvuussuhteissa ja toiminnan epälineaarisuudessa. Ydinkäsitteeksi valiokunta nosti ”innovatiiviset miljööt”, ja aluepolitiik- kassa analysoitiin taloudellisten menestystekijöiden ohella inhimillistä pääomaa, kehittäjäverkostoja, seutukunnan vetovoimaa ja uusiutumiskykyä (Stähle & Sotarauta 2003). Näitä teemoja valiokunta täy- densi seminaareissaan eri puolilla Suomea. Se myös julkaisi jatkoraportin, jossa määriteltiin kulku kohti itseuudistuvaa aluekehitystä. Suomen kilpailukyvyn säilymisen katsottiin perustuvan luovaan jännitteeseen, innovatiiviseen johtamiseen sekä vahvaan in- novaatipolitiikkaan (Stähle ym. 2004).

Vuonna 2005 eduskunta nosti tavoitteekseen tehdä Suomesta maailman parhaan innovaatioym- päristön ja nostaa innovaatiot työelämässä keski- öön (*Alueelliset... 2005*). Tämän edellytykseksi tulevaisuusvaliokunta määritteli muun muassa yhdessätekemisen kulttuurin ja työikäntöjen uudistamisen. Useimmat tulevaisuusvaliokunnan lin- jauksista tulivat myös eduskunnan päätöksiksi, ja useissa raporteissakin päädyttiin hyvin samansuun- taiseihin linjauksiin. Pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) johdolla toiminut Tietoyhteiskuntaneuvosto esimerkiksi asetti raportissaan (*Tulevaisuuden... 2006: 10*) muun muassa seuraavat linjaukset:

- Tarvitaan työ kulttuurin muutos, jolla irtaudutaan teol- lisen maailman ajatusmalleista ja toimintatavoista. Tä-

hän kytkeytyvät sosiaalisen pääoman korostaminen ja yhdessätekemisen määrätietoinen korostaminen:

- Tavoitellun kehityksen tekijöiksi esitettiin muutosagent- teja ja tuottavuuden kommandojoukkoja. Luovaa jänni- tettä täydentämään on kehitettävä lumoavan jännitteen menetelmät ja radikaalit globaaleja arvoverkkoja raken- tavat suurhankkeet.

Näitä linjauksia on sittemmin jalostettu eri puo- lilla Suomea. Esimerkiksi käy hyvin Teknologian tutkimuskeskus VTT:n raportti *Ekotehokkaan maaseudun ja kaupunkiseudun kokeilumalleja*, joka tukeutuu tulevaisuusvaliokunnan käyttämään seutujen menestystekijöiden arviointikehikkoon (Heinonen 2007: 115). Raportti sitoo menestyksen (1) toimijoihin ja seudun identiteettiin; (2) verkos- toihin ja niissä vuorovaikutukseen ja luottamuk- seen; (3) tiedon hallintaan; sekä (4) ajanhallintaan ja onnistuneeseen reagointiherkkyteen. Johtopää- töksinä nousevat esille uudet toimintatavat, joilla ekologisuus, kulttuuri ja hyvinvointi integroituvat ajattelu- ja toimintakulttuuriksi korostaen kaikki toimijat kattavan seutudialogin merkitystä.

Toinen hyvä esimerkki on Pohjois-Karjalaa ja siellä etenkin yliopiston ja ammattikorkeakoulun yhteistyötä koskeva raportti (Sivonen 2008). Sen johtopäätöksissä keskeisenä kysymyksenä esitet- tiin, miten Joensuussa korkeakoulujen ja Tiede- puiston hyvä innovaatioinfrastruktuuri ja korkeata- soinen osaamisperustasta voidaan kehittää dyna- misemmiksi kehittäjäverkostoiksi, jotka tuottavat paremmin elinkeinoelämää ja kansalaisia palvele- via teknologisia ja sosiaalisia innovaatioita (s. 107).

Johtopäätös – ytimeksi alueellisten innovaatioekosysteemien verkosto

Koko Eurooppa tarvitsee aiempaa paljon enemmän vaikuttavuutta tuottavaa aluepolitiikkaa, jonka ytimessä on jokaisen alueen omista lähtökohdista rakentuva määrätietoinen pyrkimys edetä euroop- palaiseksi edelläkävijäksi. Tähän on mahdollista päästä vain avoimella ja kaikissa toimijoissa luot- tamusta herättävällä paikallisella yhteistyöllä sekä hakeutumalla määrätietoisesti eurooppalaiseen partneritoimintaan. Näin alueille kehittyä useita paikallisia ja samalla verkostomaisesti toimivia innovaatioekosysteemejä. Osaamisverkostojen avulla on mahdollista saada aikaan kaikille vält- tämätöntä kriittistä massaa, joka nopeuttaa uuden osaamisen kehittymistä ja tarvittavia muutoksia.

Suomessa on Euroopan parhaat edellytykset nousta kestäväen kasvun kärkimaaksi, kunhan poli- tiikan painopiste siirtyy paikalliseen tekemiseen ja kuluvan vuosituhanen aikana syntyneet lukemat- tomat suunnitelmat pannaan täytäntöön.

KIRJALLISUUS

- Alueelliset innovaatioympäristöt – Alueellisten innovaatioympäristöjen kehittämissuosituksia ja ydinkysymyksiä (2005). *Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta, Teknologian arviointeja* 23. 26 s.
- Aluekehittämisspätös 2016–2019 – Alueiden kilpailukyky ja ihmisten sujuva arki* (2016). 18 s. Valtioneuvosto, Helsinki.
- Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta (1997). *Mietintö TuVM 1/1997* vp. 67 s.
- Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta (1998). *Mietintö TuVM 1/1998* vp. 93 s.
- Heinonen, S. & M. Halonen (2007). *Ekotehokkaan maaseudun ja kaupunkiseudun kokeilumalleja*. 115 s. VTT, Helsinki.
- Implementation of cohesion policy 2014-2020: Preparations and administrative capacity of member states* (2014). 105 s. European Parliament, European Union.
- Lausunto Innovaatiokuilun umpeenkurominen (2013). Euroopan unionin alueiden komitea. *CDR 2414-2012*.
- Sivonen, S. (2008). Hyvät puitteet ja luovat jännitteet. *Spatia raportteja* 1/2008. 123 s.
- Stähle, P. & M. Sotarauta (2003). Alueellisen innovaatiotoiminnan tila, merkitys ja kehityshaasteet Suomessa. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta, *Teknologian arviointeja* 15 & *Eduskunnan kanslian julkaisu* 3/2003. 226 s.
- Stähle, P., M. Sotarauta & A. Pöyhönen (2004). Innovatiivisten ympäristöjen ja organisaatioiden johtaminen. *Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta, Teknologian arviointeja* 19 & *Eduskunnan kanslian julkaisu* 6/2004. 154 s.
- Territorial cooperation in Europe – A historic perspective* (2015). 172 s. European Commission DG for Regional and Urban Policy, Brussels.
- Tulevaisuuden elinvoimainen Suomi* (2006). 105 s. Valtioneuvoston kanslia & Tietoyhteiskuntaneuvosto, Helsinki.

MARKKU MARKKULA
*Alueiden komitea,
 Euroopan unioni*